

Morris, William. "Egy Király Leckéje."

Morris, William. "Egy Király Leckéje." *Filológiai Közlöny* 3.4 (1970): 488-491.

Mesélik Corvin Mátyásról, Magyarország királyáról, korának és népének Nagy Alfrédjáról, hogy füléhez jutott egyszer (csak egyszer?), hogy némelyik (csak némelyik?) paraszta agyon van hajszolva és gyöngén van táplálva. A király tanácsért küldött és meghívta néhány gazdag város polgármesterét és némely földesurát is jogtanácsosával, s megérdeklődte tőlük, mi igaz mindebből; ezek meg mind másképpen, de ugyanazt a mesét mondták föl, hogy a fiatal parasztok jól megtermettek, alkalmasak a munkára és van elégük is ahhoz képest, hogy parasztok, van harapni- és innivalójuk; és ha nem dolgoznának olyan keményen, ahogy, nekik épp oly rossz lenne, mint uraiknak; mert minél többje van a parasztnak, annál többre vágyik; és ha megtudja már a jómódot, tudja azt is, mi az, ha nincs része benne, ahogy az ő-szüleinkkel is megtörtént Isten kertjében (a Paradicsomban). A király ült és csak keveset szólt, amíg ők beszéltek, de gyanakodott rájuk, hogy hazudoznak neki. A tanács véget ért nem végezve semmit; a király azonban szívére vette az ügyet, mert bár király, de azért igazságos ember volt, lévén amellet derekabb ember is, mint azok közül legtöbben, még azokban a régi feudális időkben is. Így hát két-három napon belül, így szól a mese, összehívta azokat a földesurakat és tanácsosokat, akiket a legrátermettebeknek vélt és kérte őket, nyergeljenek egy sétalovaglásra; amikor pedig készen álltak, ő és azok kivonultak szárazon-vízen keresztül, az akkori idők divatja szerinti fényes díszöltözetükben. Így ügettek addig, míg oda nem értek a paraszti nép egy kis falujába, és azon át a szőlőbe, ahol az emberek a folyó felől fölfelé húzódnó napsütötte déli lejtőkön dolgoztak; történetem nem szól arról, hogy ez a Tisza vagy a Duna vagy melyik folyó volt. Nos én úgy vélem, késő tavasz vagy kora nyár volt és a szőlőtőkék éppen csak mutogatni kezdték kacsákat; a szüret ugyanis későn van arrafelé, és a szőlőfürtöket nem gyűjtik be addig, míg az első dér nem érte őket, mi által a belőlük készült bor erősebb és édesebb. Ott voltak hát a parasztok, férfiak és nők, fiúk és fiatal lányok, dolgozva és hajuldozva, egyesek a szőlősorok közt kapálgatva, mások puttonyba cipelve föl a földet a meredek hegyoldalba, egyikük így, másikuk úgy dolgozva meg a gyümölcserért, amelyet ők sohasem fognak megenni, és a borért, amelyet ők sohasem fognak meginni. Feléjük fordult a király és leszállt lováról és elindult fölfelé kapaszkodva a szőlő közepén, a főurak pedig ugyanígy követték őt, latolgatva magukban, mi lesz ebből; Ő pedig a mögötte haladó elsőhöz odafordult és mosolyogva mondta neki: "Nos urak, ez egy újfajta játék, amit ma játszunk és új tanulságot fogunk belőle levonni." Az utak pedig mosolyogtak, de kissé savanyú ábrázattal.

A parasztok félelme azonban ezektől a jóképű és fényes uraktól nagy volt. Az a gyanúm, nem ismerték a királyt, hiszen nem valószínű, hogy közülük akárcsak egy is színe elé került; csak annyit tudtak róla, hogy ő a Nép Atyja, a hatalmas hadvezér, aki a törököt visszafogja kis falujuk földülásától. Ámbár az való igaz, nem nagy különbség volt bármelyikük számára is, hogy török-e vagy magyar a földesuruk, hiszen akár az egyik, akár a másik gazdának tartoztak megadni az évi robotnapot, és nehezen teremtették elő a mindennapra való azokon a napokon, amikor saját maguknak és feleségüknek és gyerekeiknek dolgoztak.

Hát persze, nem valószínű, hogy ismerték volna a királyt, de azok között a gazdag urak között meglátták és fölismerték saját urukat, ötle pedig alaposan rettegettek. De nem segített volna rajtuk az sem, ha elmenekültek volna azok elől az erős emberek és erős lovak elől-ők, akik napkelte óta dolgoztak, most pedig már alig hiányzott egy óra a délidőből: amellet, a királlyal és a főurakkal íjászok testőrgárdája járt, akiket a szőlő másik oldalán hagytak, ezek éles szemű hegyvidéki olaszok voltak, pontos céllövők. Így szegény nép nem menekült el, hanem úgy tett, mintha semmi köze nem lenne az egészhez, munkáját tovább folytatta. Mert valójában mindegyikük így okoskodott magában: "Ha éppen én volnék az egyetlen, akit nem ölnének meg,

holnap megint kenyérre lesz szükségem, ha nem dolgozom a legkeményebben máma; és az is lehetséges, hogy én leszek a munkavezető, ha közülünk valakit lenyiszálnak és én túlélem."

A király közéjük jött és így szólt hozzájuk: "Jó emberek, ki a vezető köztetek?"

Egy tagbaszakadt, barnára égett, idősödő, őszülő ember megszólalt: "Én vagyok a vezető, uram".

"Add csak ide a kapádat", mondta a király, "mert most én magam veszem át az irányítást, mert ezek az urak új játékra vágnak és örülnek, ha alattam dolgozhatnak a szőlőben. De maradj csak az oldalamon és igazíts ki, ha nem jól irányítom őket: a többiek közületek meg menjenek szórakozni."

A paraszt nem tudta, mit gondoljon, csak hagyta a királyt kinyújtott karral állni, miközben kérdően nézett földesuraságára, az ő bárójára, aki dühösen unszolta fejével, mint aki azt mondja: "Csináld te kutya!"

Akkor a paraszt átengedte kapáját a király kezébe; a király meg nekiesett és főurait is nekiparancsolta a szőlőmunkának, mindegyiküknek kijelölve a maga részét a dologból; a paraszt meg hol igent, hol nemet mondott a király irányítására. Nahát látni kellett volna Nektek, ahogy a bársony zekék és a finom flamand posztómenték levágódta a poros földre, ahogy a főurak és lovagok nekiszínészkedtek a munkának.

Hát csak nekifogtak; a legtöbbjüknek jó szórakozásnak látszott a szőlőművelést játszani. De volt egy, aki mikor vörös kabátja lekerült róla, ragyogó perzsa arany és selyem ruhában állt ott, olyanban amilyent ma már nem is gyártanak, értéke brémai rőfjével megvolt száz forint is. Neki a király mosolyra nem ránduló arccal azt a föladatot osztotta ki, hogy a legnagyobb és a legpiszkosabb, trágás puttonnyal, ami ott csak akadt, járjon a hegyről föl-le; ekkor a selymes főúr olyan fintort vágott, hogy gyönyörűség volt nézni és valamennyi főúr nevetett rajta; ahogy megfordult, azt mondta, de úgy, hogy senki se hallja: "Azért szolgálom a kurva unokáját, hogy trágát hordasson velem?" Mert tudnotok kell, hogy a király apja, Hunyadi János, a világ egyik legnagyobb hadvezére, a törökök kalapácsa, nem törvényes házasságon belül született, bár egy király fia volt.

Nos, egy ideig derekasan hajtották a munkát és harsogott a kacagás, amikor a kapák a földbe merültek és kő csikorgott és porfelhő szállt fel, a brokátos trágahordó föl-le járt, átkozódva és dühöngve az Atyaistenre és az ördögre. Az egyik meg így szólt a másikhoz: "Figyeljétek, mennyivel különb a nemes vére a paraszténál, még amikor a paraszt munkáját végzi is; ezek a lusta naplopók egy vágást se tesznek, amíg mi hármat." A király azonban, aki nem dolgozott rosszabbul, mint bármelyikük, egyáltalán nem nevetgélt; a szegény nép meg közben álldigált nem merve egy árva szót sem szólani egymáshoz; mert még mindig szörnyen félték, most ugyan nem attól, hogy ott rögvést lemészárolják őket, hanem szívük mélyén ilyeneken töprengtek: "Ezek a nagy és hatalmas urak és lovagok azért jöttek, mennyit dolgozhat egy ember anélkül, hogy belehalna; ha még pár nap ráadást kapunk most évi robotunkhoz, akkor menthetetlenül elveszünk." És szívük sötéten elborult.

Így folyt a munka; a nap pedig magasabbra emelkedett az égen; dél lett és el is múlt. Ekkor pedig már nem folyt nevetgélés azok között a dolgozó urak között, a kapa és a csákány vágása jóval lassabb lett, miközben a trágahordó leült a dombtetőn és lebámult a folyóra; a király azonban kitartóan tovább dolgozott, úgy hogy a többi urak, is a szégyen elkerülése végett, vele tartottak. Mígnem a királyhoz legközelebb álló ember nagy csattanással odavágta a kapáját és jól elkáromkodta magát. Ez egy erős, feketeszakállas férfi volt, élete virágjában, a híres Fekete Sereg egy vitéz kapitánya, aki a törököt olya gyakran megfutamította. A király meg így szólt hozzá: "Na mi a baj, kapitány?"

"Uram", válaszolt ő, "kérdézd meg a vezetőtől, mi fáj nekünk?"

"Jó ember", kérdi a király, "mi fáj ezeknek az erős lovagoknak? Nem jól dirigálok őket?"

"Dehogy uram, csak nincsenek a munkához szokva"; mondja, "mert belefáradtak; de nem csoda, mert ez komoly játék volt, ők pedig nemesi vérből valók."

"Hát így van ez, uraim", mondta a király, "hogy mindnyájan elfáradtatok."

Akkor a többiek feküket lógatták és nem szóltak semmit, kivéve azt a hadviselt kapitányt; ő pedig őszinte és nem hazug ember lévén, így szólt: "Királyom, látom már mit akartál Te ezzel; idehoztál minket, hogy a Te Plátódból taníts nekünk egy leckét; és hogy egyenesen megmondjam, hogy ne kelljen tovább gürcölnöm és ebédelni mehessek, magam is hirdetni fogom tanításodat! Ha Te vagy a próféta, én apostolod leszek. Akarod, hogy ettől a dolgozó paraszttól egy-két dolgot megkérdezzek?"

"Akarom", mondta a király. És akkor arcára szállt a gondolat felhője.

Akkor a kapitány a paraszt elé toppant, nagy képet öltött és így szólt hozzá: "Jó ember, mióta dolgozunk mi itten?"

"Két órája vagy így valahogy, ha a nap állása után ítélek", mondta az.

"És a ti munkátok hányad részét végeztük mi el ezalatt?"--kérdelte a kapitány és hunyorgott a szemével.

"Uram", mondta a paraszt, kissé maga is elkomolyodva, "ne dühödjön fel szavamom. Az első fél órában háromnegyedórára valót végeztek a mi munkánkból, a következő fél órában harminc percnyi munkát és a harmadik félórával tizenöt percet, a negyedik félórában azonban csak két percnyit". A mosoly most eltűnt arcáról, de egy sugár jelent meg szemében, amikor így szólt: "Most pedig azt gondolom, a ti napi munkátok be van végezve és el fogtok menni ebédelni; alaposan beeszték és jót isztok rá; mi meg egy falat árpakenyeret fogunk enni, aztán megint dolgozunk, amíg a nap leszáll és a hold árnyakat kezd vetni. Nos, nem tudom Rólatok, hol és hogyan fogtok aludni, és milyen fehér testet fogtok tartani karjaitokban, míg éjszaka van és a csillagok ragyognak; mi azonban már megint itt leszünk, amikor a csillagok még fenn ragyognak; és fontoljátok csak meg, miért. Nem tudom holnapra miféle új társasjátékot és szórakozást találtok ki, míg hazafelé lovagoltok; de amikor ide visszajövünk, a mi számunkra minden ugyanaz lesz, mintha nem is lett volna tegnap, és nem is történt volna semmi, és a mai nap munkája annyi lesz, mintha meg sem történt volna; mert nekünk semmi nyereségünk sem lesz belőle, és a holnap munkája egyszer megint ugyanaz lesz és ez így megy és megy, amíg nekünk már nem lesz holnapunk. Azért ha azon töritek a fejeteket, hogy valami új adót vagy robotot rakjatok ránk, fontoljátok meg kétszer, mert megtörténhet, hogy már nem tudjuk elviselni. Azt pedig a legkisebb félelem nélkül megmondom, mert gyanítom, hogy ez az ember itt mögöttem fekete bársonyzekekéjében és aranylánccal a nyakában maga a király, és nem gondolom, hogy karjával engem le fog nyiszálni, hiszen még oly sok török áll előtte és roppant kardja előtt".

Akkor a kapitány megkérdezte: "Agyonvágjam ezt az embert, ó királyom, vagy a Te tanításodat mondta ő el helyetted?"

"Ne vágd agyon, mert ő bizony azt mondta el", mondta a király. "Figyeljetek a parasztember beszédére, uraink és tanácsosaink! mert ha más mondta is el a mi gondolatainkat, újabb gondolatok születnek azokból és most egy más leckét kellene Nektek mondanom, de most megtartóztatom magam ettől. Gyerünk le inni, hadd együnk már."

Így hát elvonultak a király nemesei és letelepedtek a folyó partján a rezgő nyárfák alatt, eddegéltek, iddogáltak, fölvidultak. A király pedig kérte őket, vigyék föl a maradék húst a szállómunkásoknak, adjanak nekik a borból is, a munkavezetőnek hozzá egy nagyobb darab aranyat, minden egyes embernek pedig három ezüstpénzt. Amikor azonban a szegény nép mindezt a markában érezte, olyan volt ez számára, mintha a mennyek országa szállt volna a földre.

Hűvös alkonyattal hazafelé lovagolt a király főuraival. A király magába merült és csöndes volt; végül is a kapitány, aki az oldalán lovagolt, így szólt hozzá: "Ó királyom, mondd el most nekem most a leckédet!"

"Azt hiszem, tudod te már azt", mondta a király; "máskülönben nem szóltál volna olyan bölcsen a paraszthoz; de mondd meg nekem, mi is a te mesterséged és ezeké itt mind, amiből ti

éltek, ahogy a fazekas a fazékcsinálásból él és így tovább?"

A kapitány így válaszolt: "Ahogy a fazekas abból él, hogy fazekat csinál, mi abból, hogy kifosztjuk a szegényembert".

A király megint megszólalt: "És mi az én mesterségem?"

Az pedig így szólt: "A Te mesterséged, hogy az igazi tolvajoknak a királya vagy, de nem vagy rosszabb a többinél."

A király fölnevetett.

"Jól jegyezd meg", mondta, "és akkor elmondom, mire gondoltam, amíg a parasztember beszélt. Paraszt, gondoltam, ha én Te lennék vagy olyasvalaki, mint Te, akkor kardot vagy lándzsát kapnék kezembe vagy akárcsak egy karót és szólnék a többieknek, hogy tegyék ugyanazt és elindulnánk; és minthogy oly sokan lennének és nem vesztenénk semmit, csak egy nyomorúságos életet, hadba szállnánk és győznénk, és véget vetnénk a királyok és főurak mesterségének, és egyetlen mesterség maradna a világon, gondolkozni és dolgozni a saját javunkra, és éppen ezért vidáman élnénk."

A kapitány így szólt: "Szóval ez a Te tanításod. Ki fogja ezt követni, ha Te ezt prédikálsz."

A király pedig így válaszolt: "Azok, akik az örült királyt majd megfogják és a királyok örültek-házába zárják, épp azért óvakodom attól, hogy ezt kipróbáljam. De ezt az igazságot hirdetni muszáj."

"És senki nem fog törődni veled, szólt a kapitány, kivéve azokat, akik lefejezik és fölakasztják azokat, akik az új dolgokat hirdetik, amelyek a világok javára válnának. A mi mesterségünk biztos még sok-sok nemzedéken át."

Így érkeztek a király palotájához, ettek-ittak, álomba merültek, a világ pedig haladt a maga útján.